

KATARZYNA MAĆKOWSKA

POCZĄTKI AMERYKAŃSKIEJ DEMOKRACJI

ZARYS USTROJU POLITYCZNEGO TRZYNASTU KOLONII ANGIELSKICH W AMERYCE PÓŁNOCNEJ W XVII-XVIII WIEKU

Współcześnie demokracją określamy polityczny system dostarczający konstytucyjnych instrumentów zmiany rządu oraz społeczne mechanizmy umożliwiające jak największej części populacji wpływanie na ważne decyzje poprzez wybieranie przedstawicieli¹. Jeśli zatem można powiedzieć, iż rząd reprezentatywny zatriumfował w XVII wieku, równie dobrze można przyjąć, iż wówczas narodziła się idea demokracji definiowanej jako rządy za zgodą rządzonych. Tenże postulat niewątpliwie przyświecał kształtowaniu systemu politycznego w 13 koloniach angielskich w Ameryce Północnej: Wirginii, Karoliny Południowej, Karoliny Północnej, Georgii, Marylandu, Delaware, New Jersey, Nowego Jorku, Pensylwanii, New Hampshire, Massachusetts, Rhode Island, Connecticut.

Koloniści – choć podporządkowani monarchii brytyjskiej – korzystali z przyznanej im autonomii. Precyzując ogólne wytyczne Korony, zawarte w wydawanych dla poszczególnych prowincji kartach i patentach, samodzielnie tworzyli polityczne fundamenty funkcjonowania nowych wspólnot.

Z uwagi na istotę tegoż zagadnienia dla rozwoju demokratycznego „ducha” późniejszych Stanów Zjednoczonych w niniejszym artykule zaprezentowana została problematyka podziału władzy w okresie kolonialnym, a zatem pozycja ustrojowa i kompetencje gubernatorów, ciał ustawodawczych oraz sądownictwa w poszczególnych prowincjach angielskich Ameryki Północnej.

Dr KATARZYNA MAĆKOWSKA – asystent Katedry Historii Administracji Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: kzasepa@kul.lublin.pl

¹ Zob. Ch. R. A d r i a n, *The American Political Process*, Michigan 1965.

Niepomiernie ważką kwestię stanowił sam status prawny kolonii w interesującym nas okresie. Otóż adekwatnie do sposobu obsady urzędu gubernatora kolonie dzieliły się na trzy kategorie. Kolonie samorządne, tzw. *Charters colonies*, samodzielnie wybierały gubernatora. W Rhode Island dokonywano tego na Zgromadzeniu Elekcyjnym (*Courts of Election*), które odbywało się corocznie w pierwszy wtorek po 15 maja, o ile nie przeszkodziły temu warunki pogodowe. Osoby nie mogące przybyć na Zgromadzenie miały uprawnienie do przesłania swojego zdania w formie zapieczętowanego listu². Podobnie w Connecticut gubernatora wybierano na roczną kadencję, przy czym Zgromadzenie Elekcyjne odbywało się tu w drugi czwartek kwietnia i wówczas obierano również sześciu asystentów gubernatora pełniących także swoje funkcje przez rok³. W obu koloniach głosowanie wyglądało następująco: każdy z uprawnionych zapisywał na kartce nazwisko swojego kandydata, a następnie oddane w ten sposób głosy liczył sekretarz kolonii i podawał wynik do publicznej wiadomości.

W prywatnych koloniach – *Proprietary colonies* – gubernatora mianował ich właściciel. W Marylandzie był to tzw. *Lieutenant General*, który jednocześnie sprawował urząd przewodniczącego Zgromadzenia Kolonialnego, a w Delaware i Pensylwanii – *Gouvernor*.

W pozostałych koloniach – *Royal colonies* – gubernatorzy powoływani byli bezpośrednio przez monarchę.

To teoretyczne zróżnicowanie w statusie poszczególnych obszarów nie miało tak naprawdę swojego praktycznego odzwierciedlenia, gdyż w rzeczywistości stopień zależności od Korony był wszędzie podobny, co stanowiło rezultat wpierw nikłego ingerowania macierzy w sytuację amerykańskich ko-

² *Acts and Orders*, art. 12: „It is ordered that the Courte of Election shall always be held upon the first Tuesday after 15th of May, annuaily, if wind or weather hinder not. [...] Further it is agreed, that forasmuch as many may be necessarily detained, that they cannot come to the General Courte of Election, that then they shall send their votes sealed upon into the said Court, which shall be as effectual as their personal appearances” (D. S. L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution. A documentary history*, Indianapolis 1998, s. 180).

³ *Fundamental Orders of Connecticut*, art. 1: „It is ordered, sentenced and decreed, that there shall by yerely two generall Assemblies or Courts, the First on the second thursday in April, the other the second thursday in September, following; the first shall be called the Courte of Election, wherein shall be yerely Chosen from tyme to tyme soe many Magestrates and other publike officers as shall be found requissitte: Whereof one to be chosen Gouvernor for the yeare ensueing and untill another be chosen and noe other magistrate to be chosen for more then one year; pruided allwayes there be sixe chosen besides the Gouvernor [...]” (tamże, s. 211).

lonii, a następnie ich ekonomicznego reglamentowania. Gubernator był przedstawicielem Korony, od której otrzymywał polecenia i instrukcje, mianował urzędników i sędziów, piastował stanowisko naczelnego dowódcy kolonialnych sił wojskowych, dysponował prawem łaski, pełnił funkcję reprezentacyjną. W koloniach, gdzie Kościół anglikański ustanowiono Kościołem państwowym, był jego głową⁴. W realizacji tych zadań wspierała go Rada – *Council* – której skład obsadzano często metodami analogicznymi do tych, jakie stosowano przy powoływaniu gubernatora. Organ ów pełnił przede wszystkim funkcje doradcze i kontrolne. W Massachusetts Radę tworzyło 18 asystentów, których – zanim kolonia ta nie przeszła pod ścisły nadzór Korony – razem z gubernatorem i jego zastępcą wybierała legislatura⁵, w Rhode Island – czterech⁶, w Connecticut – sześciu, w Pensylwanii – siedemdziesięciu dwóch (tutaj funkcjonowała tzw. *provincial Council* – grono wybierane przez legislaturę spośród osób wykazujących się mądrością i sprawiedliwością, którego mechanizm działania opierał się na skomplikowanej zasadzie kadencyjności; podczas pierwszej elekcji wskazano 24 osoby na trzyletnią kadencję, kolejne 24 na następującą po niej dwuletnią kadencję i wreszcie 24 osoby na ostatnią – roczną kadencję, a skład Rady uzupełniano do liczby 72 członków w corocznych wyborach odbywających się 22 grudnia⁷), w Marylandzie – najmniej dwunastu⁸, Wirginii – dziewiętnastu⁹. W pozostałych

⁴ R. M a ł a j n y, *Doktryna podziału władzy „Ojców Konstytucji” USA*, Katowice 1985, s. 82.

⁵ Zob. O. P. C h i t w o o d, *A History of Colonial America*, Nowy Jork 1948.

⁶ Tytu asystentów wskazano imiennie zarówno w *Organization of the Government of Rhode Island* – art. 2, jak i *Acts and Orders of 1647* – art. 10.

⁷ *Government of the Province of Pennsylvania in America*, art. 3: „[...] shall chuse out of themselves seventy-two persons of most note for their wisdom, virtue and ability, who shall meet, on the tenth day of the first month next ensuing, and always be called, and act as the provincial Council of the said Province [...]. That at the first choice of such provincial Council, one-third part of the said provincial Council shall be chosen to serve for three years, then next ensuing; one-third part, for two years then next ensuing; and one-third part, for one year then ensuing each election, and no longer; and that the said third part shall go out accordingly; and on the twentieth day of the twelfth month, as aforesaid, yearly for ever afterwards, the freemen of the said Province shall, in like manner, meet and assemble together, and then chuse twenty – four persons, being one-third of the said number to serve in provincial Council for three years” (L u t z, dz. cyt., s. 276).

⁸ Jako izba wyższa zgromadzenia. „Act for Establishing the House of Assembly and the Laws to Be Made Therein. [...] or any twelve or more of them whereof the Lieutenant Generall and Secretay of the Province to be allwaies two shall be called the house of Assembly” (tamże, s. 299).

zaś koloniach liczba ta nie została ustalona w dokumentach ustrojowych i zależała jedynie od uznania monarchy.

Warto dodać, iż gubernator nie mógł usuwać członków Rady. Przysługiwała mu wszakże kompetencja zawieszania ich w urzędowaniu, a definitywną decyzję podejmował król. Z czasem rola odgrywana przez gubernatora zmalała na skutek konfliktu z legislatywami, jaki zrodził się na polu finansowym. Otóż z jednej strony uprawnienia gubernatora nie tworzyły katalogu zamkniętego. Zgromadzenie mogło bowiem przyznać mu akcesoryjne kompetencje, jeżeli wymagały tego okoliczności, co w parze z niezwykle elastycznym sformułowaniem obowiązku gubernatora do troszczenia się o ekonomiczny rozwój kolonii, a także prawem do zwoływania, przedłużania, rozwiązywania legislatyw pozwoliło mu na ich szantażowanie w odniesieniu do wysokości podatków, wydatków, wprowadzania programów pomocy materialnej czy przede wszystkim wielkości środków *grant-in-aids*. Z drugiej strony rosła liczba kolonii, takich jak Rhode Island, Connecticut czy Massachusetts, w których zgodnie z postanowieniami kart Zgromadzenia powinny odbywać sesje raz do roku. W XVIII wieku udało się koloniom New Hampshire, New Jersey oraz Nowy Jork przeformować konkretne terminy rozpoczynania prac ciała ustawodawczego i tym samym uniezależnić się w tym przedmiocie od jurysdykcji gubernatora. Co najważniejsze, to właśnie Zgromadzenia ustalały wysokość wynagrodzenia wysłanników metropolii, jak również innych urzędników. Dzięki temu to one stały się głównym decydem w sprawach wewnętrznych.

Kolonialne legislatury miały w większości przypadków postać bikameralną. Niższa izba była wybierana wedle zasad elekcyjnych, charakterystycznych dla danego terytorium, przy założeniu, iż wszędzie opierały się one na cenzusie majątkowym oraz obowiązku przynależności do wspólnoty wyznaniowej. Wyższa izba wyodrębniła się natomiast na kanwie Rad wspomagających gubernatorów. Wybory odbywały się w gminach – *town* (w koloniach północnych), w hrabstwach – *country* (w koloniach południowych) oraz w jednostkach będących mieszanką obu tych systemów (w koloniach środkowych).

W Nowej Anglii to właśnie na zgromadzeniach lokalnych uchwalano podatki, rozdysponowano zebrane świadczenia pieniężne, stanowiono prawa miejscowe, wybierano urzędników, w tym reprezentantów do legislatury

⁹ Wymienieni imiennie w *Constitutions for the Council and Assembly in Virginia* z 24 lipca 1621 roku.

kolonialnej. Dzięki temu owe miasta przybrały formę miniaturowych republik, w jakich dalece rozwinęły się samorządne instytucje.

W New Hampshire czynne prawo wyborcze przysługiwało:

- a) Anglikom,
- b) wyznania protestanckiego,
- c) zamieszkujących w granicach kolonii,
- d) w wieku co najmniej 24 lat,
- e) i posiadających 20 funtów¹⁰.

Freemenów danego miasta zwoływali konstablowie w pierwszy poniedziałek lutego na wybory do Zgromadzenia Ogólnego, które odbywały się w pierwszy wtorek marca. Wybierano jedenastu deputatów (3 z Portsmouth, 3 z Dover, 3 z Hampton oraz 2 z Exeter), a wyniki konstablowie przesyłali do urzędującej legislatury. Niespełnienie obowiązku wezwania do głosowania, przeprowadzenia wyborów czy też niestawienie się deputata na obrady zagrożone było karą grzywny¹¹.

W Massachusetts status *freemen* przyznano białym mężczyznom zamieszkującym kolonię, i to oni posiadali bierne oraz czynne prawo wyborcze. Nie uwzględniono więc wyraźnego cenzusu majątkowego, a grupa freeholderów (czyli osób będących właścicielami ziemi o powierzchni co najmniej 40 akrów) stanowiła jeden z kręgów uprawnionych do głosowania. Postanowienia królewskiej karty wydanej w 1629 roku nakładały obowiązek gromadzenia się legislatury cztery razy do roku w formie tzw. *Great and General Court*. Przed każdym takim posiedzeniem poszczególne miasta wybierały swoich przedstawicieli, po dwóch, tam gdzie zamieszkiwało 20 lub więcej freemenów, a po jednym, jeśli zamieszkiwało od 10 do 20. Funkcję deputowanego można było pełnić bez przerwy tylko przez rok¹².

¹⁰ *General Law and Liberties*, art. 8: „It is ordered by this Assembly and the authority thereof, yt all Englishmen, being Protestant, yt are settled Inhabitants and freeholders in any towne of this Province, of ye age of 24 years, not viceous in life but of honest and good convention, an such as have 20 pounds” (L u t z, dz. cyt., s. 18).

¹¹ Tamże, art. 44: It is enacted by this assembly and the authority thereof, yt ye severall constables in each towne of ye province doe warne and call together the free men of their Respective townes, on ye first Monday in february, annually, and from Tuesday of March, by 100 of ye Clock in ye forenoone, and ye number of Deputies for each towne to be as followeth: 3 for ye towne of Portsmo, 3 for ye towne of Dover, 3 for ye towne of hampton, and 2 for ye towne of Exeter, whose names, after their election and acceptance, ye severall Censor shall make Return of to ye Assembly, as above vnder their hands.

¹² *Laws and Liberties of Massachusetts*, art. 1: „That henceforth it shall be lawfull for the Freemen of everie Plantation to choose their Deputies before every Generall Court, to confer

W Rhode Island tydzień przed zebraniem się kolonialnej legislatury (z wyjątkiem, gdy cel jej zwołania wyrażał się w elekcji urzędników) w każdym mieście konstituowano specjalny komitet – *Committee for the Transaction*, opracowujący kwestie mogące stać się przedmiotem obrad. Rola tejże instytucji była o tyle znacząca, iż wszelkie sprawy istotne dla całej kolonii rozpoznawano w pierwszej kolejności w granicach miast. Każda bowiem z owych jednostek posiadała uprawnienie przygotowania jakiegoś projektu, przegłosowania go, a następnie przesłania do innych miast. W kolejnym etapie wszystkie opinie trafiały do Komitetu Zgromadzenia, w którego skład wchodziło po sześciu przedstawicieli wybieranych na lokalnym szczeblu. Dopiero wówczas zbierało się Ogólne Zgromadzenie – *General Assembly* – złożone ze wszystkich wolnych mieszkańców kolonii¹³.

W Connecticut oba zgromadzenia – kwietniowe i wrześniowe – zwoływał gubernator albo samodzielnie, albo za pośrednictwem sekretarza kolonii, wysyłając odpowiednie zawiadomienia do konstabli miesiąc przed mającymi odbyć się obradami. W ważnych wypadkach gubernator mógł zwołać nadzwyczajne zebranie, informując o tym miasta na 14 dni przed ich terminem, a w uzasadnionych okolicznościach również w krótszym czasie. W sytuacji, gdy gubernator zaniedbał swój obowiązek, obrady legislatury zwoływali mieszkańcy i konstablowie¹⁴. Podobnie jak w Rhode Island tak i tu upraw-

of, and prepare such publick business as by them shall be thought fit to consider of at the next General Court.

That henceforth no town shall send more than two Deputies to the General Court though the nuber of Freeman in any town be more than twenty. And that all townes which have not the number of twenty Freeman shall vote with the next towne in the choice of their Deputy or Deputies till this Court take further order, art. 3” (tamże, s. 114).

¹³ *Acts and Orders of Rhode Island*, art. 11: „It is ordered, that all cases presented concerning General Matters for the colony, shall be first stated in the Townes. That is when a case id propounded, the Towne where it is propounded, shall agitate and fully discuss the matter in theire Towne Meetings and conclude by Vote; and then shall the Recorder of the Towne, or Towne Clerk, send a copy of the agreement to every of the other three Townes, who shall agitate the case likewise in each Towne and vote it and collect votes. Then shall they commend it to the Committee for the General Courte (then a meeting called) who being assembled and finding the Major parte of the Colonie concurring in the case, it shall stand for a Law till the next Generall Assembly of all the people, then and there to be considered, whether any longer to stand yea or no”.

¹⁴ *Fundamental Orders of Connecticut*, art. 6: „It is ordered, sentenced and decreed, that the Gournor shall either by himself or by the secretary, send out summons to the Constables of eur Towne for the cauleing of these two standing Courts, on month at last before their seurall tymes: And also if hte Gournor and the greatest prte of the Magestrates see cause vppon any spetiall occation to call a generall Courte, they may giue order to the secretary soe

nionymi do głosowania byli freemeni. W Windsorze, Hartford oraz Wethersfield wybierano po czterech deputowanych z każdego miasta, liczbę zaś przedstawicieli pozostałych gmin ustalała *General Court* proporcjonalnie do ilości freemenów je zamieszkujących¹⁵.

Na południu struktura wielkich plantacji bazowała na bardziej scentralizowanych organach. Władzę sprawował tam przede wszystkim mianowany przez gubernatora szeryf bądź koroner oraz sędzia pokoju, również powoływany przez zwierzchnika kolonii.

W Wirginii przez długi czas naczelną funkcję spełniał gubernator z Radą, przy czym raz do roku z ważnych powodów musiał zwołać on przedstawicieli wszystkich plantacji, po dwóch wybieranych w poszczególnych hrabstwach, co kreowało tym samym dwuizbową legislaturę złożoną z *Council of State* oraz *House of Burgesse*¹⁶. Później to właśnie izba niższa stała się centralnym organem władzy.

W Północnej Karolinie tzw. *Grand Assembly* obradowało raz na dwa lata. Praw wyborczych wyraźnie pozbawiono tam Murzynów, Mulatów oraz Indian, a przyznano je mężczyznom, którzy ukończyli 21 lat, zamieszkiwali obszar kolonii przez rok poprzedzający elekcję i w tym czasie płacili podatki¹⁷. Co dwa lata zatem freemeni danych prowincji spotykali się w określonych w dokumencie z 1715 roku miejscach w pierwszy wtorek września i wskazywali po pięciu freeholderów, spośród których następnie wybierali po dwóch depu-

to do within fowerteene dayes warneing; and if vrgent necessity so require, vppon a shorter notice, giueing sufficient grownds for yt to the deputyes when they meete, or else be questioned for the same [...]"

¹⁵ Tamże, art. 8: „It is ordered, sentenced and decreed, that Wyndsor, Hartford and Wethersfield shall haue power, each Towne, to send foreuer of their freemen as deputyes to euey Generall Courte; and whatsoeuer other Townes shall be hereafter added to this Jurisdiction, they shall send so many deputyes as the Courte shall judge meete, a resonable prpotion to the number of freemen that are in the said Townes being to be attended therein”.

¹⁶ *Constitution for the Council and Assembly in Virginia*: „[...] and yearly and no oftener but for very extraordinary and important occasions, shall consist for the present of the said Council of State and of two burgesses out of every town, hundred and other particular plantation to be respectfully chosen by the inhabitants” (L u t z, dz. cyt., s. 337).

¹⁷ *Acts Relating to the Biennial and Other Assemblies and Regulating Elections and Members in North Carolina*: „[...] no Negro, Mulatto, or Indians shall be capable of voting for members of the Assembly and that no other person or persons shall be allowed or admitted to vote for members of Assembly in the government unless he be of the age of one and twenty years and has been one full year resident in the government and has paid one years levy preceeding the election” (tamże, s. 347).

tatów do legislatywy. Tak przegłosowani reprezentanci spotykali się jako Zgromadzenie w pierwszy poniedziałek listopada¹⁸.

W Południowej Karolinie prawa wyborcze przysługiwały wolnym: a) białym mężczyznom, b) chrześcijanom, c) którzy ukończyli 21 lat, d) zamieszkiwali kolonie przez rok poprzedzający wydanie zawiadomienia o wyborach, e) posiadali najmniej 50 akrów ziemi albo zapłacili w tym czasie podatek w wysokości co najmniej 20 szylingów¹⁹.

W akcie dotyczącym zasad przeprowadzania elekcji w tejże kolonii przewidziano ponadto kryteria determinujące bierne prawo wyborcze zastrzono wyższym cenzusem majątkowym. Zasiadać w Zgromadzeniu mogli albo mieszkańcy posiadający najmniej 500 akrów ziemi, albo których majątek dało się oszacować na minimum 1000 szylingów²⁰. Zawiadomienie o wyborach wydawał gubernator na 40 dni przed ich terminem, które to ogłoszenia przekazywano za pośrednictwem parafii. Głosowanie trwało przez 2 dni. Z każdej parafii (w sumie było ich 12) deputowano po dwóch, trzech, czterech lub pięciu reprezentantów (razem 36)²¹.

¹⁸ Tamże: „[...] it shall be lawful for the freemen of the respective precincts of Albermarle to meete the first Tuesday in September every two years in the places hereafter mentioned [...] and then there to choose such members as are to sit in that Assembly, which shall be five freeholders out of every precinct. And be it further enacted that it shall and may be lawful for the inhabitants and freemen in each precinct in every other county or counties that now is or shall be hereafter erected in this government aforesaid to meet as aforesaid at such places as shall be adjudged most convenient by the marshall of such county unless he be otherwise ordered by the special commands of the Governor or Commanders – in – Chief, to choose two freeholders out of every precinct in the county aforesaid to sit and vote in the Assembly [...]. And be it further enacted that the burgesses so chosen in each precinct for the biennial Assembly shall meet and sit the first Monday in November then next following”.

¹⁹ *Act to Ascertain the Manner and Form of Electing Members to Represent the Province*, art. 3: „And be it further enacted, by the authority aforesaid, that every free white man, and no other person, professing the christian religion, who has attained to the age of one and twenty years and has been a resident and an inhabitant in this province for the space of one whole year before the date of the writs for the election he offers to give his vote at, and has a freehold of at least 50 acres of land or has been taxed in the precedent year twenty shillings, or is taxed twenty shillings the year present to the support of this government, shall be deemed a person qualified to vote for and may be capable of electing a representative or representatives to serve as a member or members of the Commons House of Assembly [...]” (tamże, s. 351).

²⁰ Tamże, art. 8: „[...] and having in this province a settled plantation or freehold, in his own right of a leave 500 acres of land, and ten slaves, or has in his own proper person and in his own right to the value of 1000 in houses, buildings, town lots, or other lands in any part of this province”.

²¹ Tamże: „[...] that is to say the parish of St. Philip’s Charlestown, five members, for the

W Georgii legislatura w ogóle nie funkcjonowała aż do 1751 roku, choć i tak konkretne uprawnienia oraz sposób jej działania doprecyzowano 10 lat później w akcie, którego treść jest bardzo podobna do odpowiedniego dokumentu pochodzącego z Południowej Karoliny. Czynne prawa wyborcze należały do białych mężczyzn, którzy ukończyli 21 lat, zamieszkiwali kolonię przez 6 miesięcy i byli właścicielami co najmniej 50 akrów ziemi, na obszarze, gdzie zamierzali głosować (parafii, okręgu, gminie lub wiosce)²². Natomiast członkiem *Commons House of Assembly* mógł zostać wolny poddany Korony, chrześcijanin, który ukończył 21 lat, zamieszkiwał kolonię przez 6 miesięcy poprzedzających wydanie ogłoszenia o elekcji i posiadał najmniej 500 akrów ziemi²³. Mechanizm organizacji wyborów był niemal identyczny do panującego w Południowej Karolinie, z tą różnicą, iż ich ogłoszenie trafiało do mieszkańców za pośrednictwem marszałków.

W Marylandzie wybory do *General Assembly* przeprowadzano co trzy lata. Wówczas panowie wszystkich posiadłości (specyfika Marylandu wyrażała się w znacznym sfeudalizowaniu panującego tam systemu) po wezwaniu przez konstabli albo, w ich zastępstwie, szeryfów gromadzili się w określonym miejscu w celu wybrania reprezentantów (dwóch, trzech bądź – jeśli zaszła taka potrzeba – więcej) do Zgromadzenia Ogólnego przypadających na stu-

parish of Christ church, two members, for the parish of St. John's three members, for the parish of St. Andrew's three members, for the parish of St George's three members, for the parish of St. Paul's four members, for the parish of St. Bartholomew's for members, for the parish of St. Helena four members, and for the parish of St. James Santee, with Winyaw two members, *ibidem*".

²² *Act to Ascertain the Manner and Form of Electing Members to Represents the Inhabitants of this Province in the Common House of Assembly*, art. 2: „And be it further enacted, by the authority aforesaid, that every free white man, and no other who has attained to the age of twenty-one years and has been resident in the province six months and is legally possessed in his own right of fifty acres of land in the said parish, district, town or village for which the member or members is or are to be elected to represent in the General Assembly, shall be deemed a person qualified for electing a representative or representatives to serve as member or members of the Common House of Assembly for the parish, district, town, or village wherein he is possessed of the above qualifications” (tamże, s. 360).

²³ Tamże, art. 5: „And be it enacted, by the authority aforesaid, that every person who shall be elected and returned as is before directed by this act to serve as a member in the Commons House of Assembly of this province shall be qualified in the following manner; that he shall be a free-born subject of Great Britain or of the dominions thereunto belonging or a foreign person naturalized, professing the christian religion and no other and that has arrived at the age of twenty-one years, and has been a resident in this province of a tract of land containing at least five hundred acres”.

osobową grupę²⁴. Były to zatem najmniej demokratyczne mechanizmy. Trzeba jednak dodać, iż szybko przekształcono zależności osobiste w zwykłą dzierżawę, poprawiając jednocześnie status większości mieszkańców tej kolonii, w tym również poszerzając ich uprawnienia polityczne.

Kolonie środkowe reprezentowały mieszany typ zarządu lokalnego, łączącego systemy gmin oraz hrabstw, dzięki czemu uniknięto w nich skrajności wyrażających się w utożsamianiu reżimu politycznego bądź z rządami na pół teokratycznymi, bądź oligarchicznymi.

W Nowym Jorku podstawowe kryterium posiadania praw wyborczych stanowiło przynależenie do grupy freeholderów. *Charter of Liberties and Privileges* zawierała wykaz poszczególnych okręgów wyborczych (było ich 11) wraz z liczbą przedstawicieli w nich wybieranych (w sumie 23), przy czym pozostawiono królowi uprawnienie uznaniowego powiększania składu *General Assembly* o osoby przez niego wskazane²⁵.

W New Jersey oraz Delaware, podobnie jak w Georgii, legislatura została niejako odgórnie dodana do struktury władzy, a same akty ustrojowe obu tych kolonii w bardzo ogólny sposób regulowały jej funkcjonowanie. Ustalono coroczne ich obradowanie. Prawa wyborcze przyznano wolnym mieszkańcom. W praktyce pod pojęciem tym kryła się grupa posiadająca odpowiednią ilość ziemi (ok. 50 akrów).

W Pensylwanii wybory do *General Assembly* towarzyszyły elekcji członków Rady, odbywały się zatem co roku. Liczbę reprezentantów ustalono tu na dwustu, z tym że na wniosek Rady i po uchwaleniu przez Zgromadzenie skład ów można było powiększać adekwatnie do rozrostu kolonii, maksymal-

²⁴ *An Act what Person shall Be Called to Every General Assembly and an Act Concerning the Calling of General Assemblies*: „[...] from henceforth, everyone being of the council of this province and any other gentlemen of able judgment and quality summoned by writ and the lord of every manor within this province shall or may have his voice seat and place in every General Assembly to be hereafter called in this province and shall be called by summons or writ unto the same (...) which freemen so assembled, or the major part of them, shall elect and chose some one two or more able and sufficient men for the hundred (...) to come to every such General Assembly at the time and place in such writ or summons limited” (tamże, s. 306).

²⁵ *Charter of Liberties and Privileges*: „[...] that is to say for the Citty, and County of New Yorke four, for the County of Suffolke two, for Queens County two, for Kings County two, for the County of Richmond two, for the County of Westchester two, for the County of Ulster two, for the County of Albany two, and for Schenectade within the said County one, for Dukes County two, for the County of Cornwall two and as many more as his Royal Higness shall think fitt to establish” (tamże, s. 257).

nie jednak do pięciuset osób. Obrady legislatury rozpoczynały się 20 lutego i trwały przez 8 dni²⁶. Prawa wyborcze przysługiwały freemenom, czyli – w tym przypadku – właścicielom minimum 100 akrów ziemi (z czego uprawiano co najmniej 20), wyzwolonym służącym posiadającym najmniej 50 akrów oraz innym mieszkańcom kolonii płacącym podatki²⁷. W 1701 roku William Penn, wydając nowy akt, ustanowił, iż z każdego hrabstwa pochodzić będzie po czterech deputatów (więcej – za zgodą gubernatora i legislatury), a pierwsze obrady winny rozpoczynać się 14 października w Filadelfii, chyba że gubernator i Rada zadecydują inaczej²⁸.

Dla pełnego obrazu tak często podkreślanej w nauce amerykańskiej demokracji kolonialnych systemów należy wspomnieć, iż faktycznie cenzus majątkowy nie stanowił wielkiej przeszkody w korzystaniu z praw wyborczych. Na północy średnia wielkość gospodarstw wynosiła od 50 do 150 akrów, a na południu od 100 do 400 akrów²⁹.

²⁶ *Charter of Liberties and Frame of Government of the Province of Pennsylvania in America*, art. 14: „[...] that at the time and place or places, for the choices of a provincial council as aforesaid, the said freemen shall yearly chuse Members to serve in a General Assembly, as their representatives, not exceeding two hundred persons who shall yearly meet on the twentieth day of the second month, which shall be in the capital town, or city, of the said province where, during eight days, the several Members may freely confer with one another”.

²⁷ Tamże, art. 2: „That every inhabitant in the said province, that is or shall be a purchaser of one hundred acres of land, or upwards, his heirs and assigns, and every persons who shall have paid his passage, and taken up are hundred acres of land, at one penny and acre, and have cultivated ten acres thereof and every person, that hath been a servant, or bondsman, and is free by his service, that shall have taken up his fifty acres of land and cultivated twenty thereof, and every inhabitant, artificer, or other resident in the said province; that every such person shall, and may be capable of electing, or being elected, representatives of the people, in provincial Council, or General Assembly, in the said Province”.

²⁸ *Charter of Privileges Granted to the Inhabitants of Pennsylvania*, art. 2: „For the well-governing of this province and territories there shall be an Assembly yearly chosen by the freemen thereof, to consist of four persons out of each county (...), or of a greater number at any time as the Governor and assembly shall agree, upon the first day of October, forever; and shall sit on the fourteenth day of the same month at Philadelphia, unless the Governor and Council for the time being shall see cause to appoint another place within the said province or territories” (L u t z, dz. cyt., s. 292).

²⁹ W literaturze przedmiotu akcentuje się czasami, że majątek ruchomy większości mieszkańcom pozwalał na uczestniczenie w życiu politycznym, niektórzy podważają te tezy na podstawie analizy XVII-wiecznych testamentów, z których wynika, że taki procent byłby niższy. Zob. J. C a r y, *Statistical Method and the Brown Thesis on Colonial Democracy*, w: P. C h. H o f f e r, *American Patterns of Life, Selected Articles on the Provincial Period of American History*, Nowy Jork–Londyn 1965, s. 49.

Jak już wspomniano, fundamentalne prawo legislatyw przejawiało się w uchwalaniu podatków i w tej materii posiadały one pełną suwerenność. Autonomia zaś w stanowieniu prawa ograniczona została poprzez poddanie tej działalności kontroli Korony, gwarantującej spójność tworzonego za oceanem prawa z ustawodawstwem metropolii. Nadzór ów polegał bądź na zastosowaniu przez gubernatora weta, bądź na odrzuceniu przez króla i jego Tajną Radę (tzw. *disallowance*). Sprzeciw gubernatora miał charakter ostateczny, a jego podstawę stanowiła niezgodność z normami angielskimi, co oceniał on w sposób dyskrecjonalny. Rzecz jasna, największe znaczenie miało ono w koloniach królewskich, choć ze względu na finansowe uzależnienie gubernatora od Zgromadzeń także i w nich weto stosowano rzadko. Prawo *disallowance* wykonywano w przypadku, gdy ustawę uznano za sprzeczną z prawem, wykraczającą poza kompetencje Zgromadzenia Ogólnego, niewygodną dla metropolii lub nie dającą się pogodzić ze zdrowym rozsądkiem³⁰. Procedurę najczęściej inicjowano na wniosek *Board of Trade*. W praktyce dopiero w okresie kryzysu w stosunkach pomiędzy Koroną a koloniami zaczęto korzystać z tego uprawnienia.

Najwięcej rozbieżności między koloniami dotyczyło ustroju wymiaru sprawiedliwości. Zasadniczo jednakże jako najniższa instancja orzekali powołani przez gubernatora sędziowie pokoju. Wyższą instancję stanowiły sądy sesji kwartalnych, rozpoznające sprawy w danej gminie lub hrabstwie, od których orzeczeń apelować można było do sądów wyższych – z reguły złożonych z gubernatora i Rady. Król angielski, będący najwyższym sędzią, mógł w sytuacji odwołania się przed jego oblicze wyrok skasować, co czynił za pośrednictwem Tajnej Rady³¹.

W New Hampshire najdrobniejsze sprawy karne rozstrzygać mógł każdy z członków Rady. Sądownictwo wyższe sprawowała Rada z gubernatorem podczas obrad izby niższej. Poza tym tak ukonstytuowany sąd (wystarczyła obecność sześciu uczestników Rady) wraz z ławą 12 przysięgłych wybranych w gminach rozpoznawał sprawy dla okręgu Dover – w pierwszy wtorek czerwca, w Hampton – pierwszy wtorek sierpnia oraz Portsmouth – pierwszy wtorek października³². Wtedy też rozstrzygano apelacje zarówno w spra-

³⁰ M a ł a j n y, *Doktryna*, s. 84.

³¹ R. B. N y e, J. E. M o r p u r g o, *A History of United States*, Harmondsworth: Middlessex 1970, s. 12

³² *General Laws and Liberties*, art. 5: „Also, there shall be 3 other courts held at time and place hereafter mentioned (pierwszy wtorek marca w Portsmo) by ye Presidt and Council, or any 6 ye Councill, whereof ye Presidt or his Deputy be one together with a Jury of 12 honest

wach cywilnych, jak i karnych od orzeczeń wydanych przez sądy sesji kwartalnych.

W Massachusetts zbierały się Kwartalne Sądy Asystentów – *Quarter Courts of Assistants* – składające się z gubernatora bądź gubernatora-deputata oraz asystentów. Posiedzenia te odbywały się w różnym składzie na początku czerwca, września, grudnia oraz marca³³. Rozpoznawano na nich sprawy zagrożone karą pozbawienia życia albo wygnania w pierwszej instancji oraz odwołania od orzeczeń sądów gmin działających w przerwach pomiędzy sesjami Sądów Kwartalnych. Ustanowiono również nadzwyczajne sądownictwo dla spraw, które dotyczyły przybyszów, oraz takich, w których osoby te były stroną. Wówczas postępowanie toczyło się przed gubernatorem lub jego zastępcą oraz dwoma asystentami, a w przypadku niemożliwości uczestniczenia zwierzchnika kolonii i jego deputata – przed trzema urzędnikami. Zawsze też brała udział ława złożona z dwunastu przysięgłych. Wyroki ferowane przez ten sąd przesyłano do akt Sądów Kwartalnych³⁴.

W Rhode Island sądy Sesji Kwartalnych również zwoływano na marzec, czerwiec, wrzesień i grudzień. Odbywały się one w każdy pierwszy wtorek tych miesięcy³⁵. W drugi wtorek czerwca natomiast funkcje wymiaru sprawiedliwości pełniło Zgromadzenie Ogólne – *General Court of Tryall*, spotykające się w Newport³⁶. Później wprowadzono comiesięczne obrady sądów kolonialnych, w których skład wchodził gubernator i przedstawiciele Rady.

men, chosen and called as ye law directs, for such as desire to be tried by a Jury (...) At Dover ye first Tuesday in June, at Hampton ye first Tuesday in 7ber, at Portsmo the first Tuesday in 10ber”.

³³ *Laws and Liberties of Massachusetts*: „That there shall be four Quarter Courts of Assistants yearly kept by the Governor or Deputy Governor; and the rest of the Magistrates, the first of them on the first third day in the fourth month called June; the second on the third day of the seventh month; the third on the first third day of the tenth month; the fourth on the first third day of the first month called March”.

³⁴ Tamże: „That the Governor or Deputy Governor with any two other Magistrates, or when the Governor or Deputy Governor cannot attend it, that any three Magistrates shall have power to hear or determine by a Jurie of twelve men, or otherwise as is used in other Courts, all causes civil and criminal triable in County Courts, which shall arise between such strangers, or wherin any such stranger shall be a partie. And all records of such proceedings shall be transmitted to the Records of the Court of Assistance”.

³⁵ *Organization of Government in Rhode Island*, art. 7: „It is ordered from henceworth that the QuarterSession Courts shall always be kept the first, the first Tuesday in March, the second, the first Tuesday in June, the third, the first Tuesday in September, tha last, the first Tuesday in December” (L u t z, dz. cyt., s. 174).

³⁶ Tamże: „It is agreed, that the Generall Courte of Tryall should be held at Newport vpon the second Tuesday of June next ensuing”.

Refleksem statusu Rhode Island jako kolonii samorządnej w materii sądownictwa stanowiła zasada wybieralności organów wymiaru sprawiedliwości, w tym także sędziów pokoju.

Identyczny model ukształtował się w Connecticut, z tą różnicą, iż najdrobniejsze sprawy rozstrzygały sądy rozjemcze pod przewodnictwem arbitrów złożone z 3, 5 lub 7 wybranych oddzielnie dla miast Hatford, Windsor i Wethersfield mieszkańców³⁷.

W Pensylwanii gubernator wraz z Radą tworzył stałe organy sądownicze w zależności od potrzeb wynikających z powiększania się obszaru kolonii. Co roku 13 stycznia Rada przedstawiała podwójną ilość kandydatów do funkcji publicznych, w tym sądowych, z których później gubernator lub jego zastępca obsadzali stanowiska. Powoływali oni również sędziów pokoju spośród osób zaproponowanych przez Zgromadzenie Ogólne³⁸. W tejże kolonii uformowało się ponadto specjalne ciało – Komitet Sprawiedliwości – rozpoznające przestępstwa urzędnicze. Działo ono jako instytucja Rady złożona z osiemnastu jej członków. Do jego zadań należała troska o pokój i bezpieczeństwo w kolonii³⁹.

Nowy Jork przyjął identyczną z ukonstytuowaną w Massachusetts formę wymiaru sprawiedliwości. W Delaware i Marylandzie z kolei podobny do

³⁷ *Structure of Town Government*: „Also each of the aforesaid Townes shall haue power by a generall consent once every year to choose out 3,5, or 7 of their cheefe Inhabitants, whereof one to be chosen moderator, who having taken an oath provided in that case, shall haue a casting voice in case they be equall, wch sayd prsons shall meett once in every 2 months and being mett together whereof the moderator to be one, they shall haue power to heare, end and determine all controversies, eyther trespasses or debts not exceeding 40s. provided both partyes live in the same Towne” (tamże, s. 217).

³⁸ *Charter of Liberties*, art. 17: „That the Governor and the provincial Council shall erect, from time to time, standing courts of justice, in such places and number as they shall judge convenient for the good government of the said province. And that the provincial Council shall on the thirteenth day of the first month, yearly, elect and present to the Governor, or his Deputy, a double number of persons to serve for Judges [...] within the said province, for the year next ensuing; and the freemen of the said province, in the county court, when they shall be erected, and till then, in the General Assembly shall, on the three and twentieth day of the second month, yearly elect, and present to the Governor, or his Deputy, a double number of persons to serve for Justices of the Peace [...], for the next year ensuing; out of which respective elections and presentments, the Governor or his Deputy shall nominate and commissionable the proper number for each office [...]”.

³⁹ Tamże, art. 13: „That, for the better management of the power and trust aforesaid, the provincial Council shall, divide itself into four distinct and proper committes [...]. Secondly, a committee of justice and safety, to secure the peace of the Province, and punish the mal-administration of those who subvert justice to the prejudice of the public, or private interest”.

innych system oparty na sędziach pokoju i sądach hrabstw wyróżniał się silną ingerencją właścicieli w obsadę stanowisk.

W Wirginii początkowo wymiar sprawiedliwości wykonywany był przez tzw. zarządców – *commander* – w drobnych sprawach cywilnych oraz karnych. W składzie powiększonym o sędziów delegowanych przez gubernatora organ ten realizował swe zadania raz w miesiącu w dwóch najważniejszych miastach: *Charles City* oraz *Elisabeth City*. Od jego orzeczeń przysługiwało uprawnienie do odwołania do gubernatora i Rady⁴⁰. Później w Wirginii ukształtowała się struktura zbliżona do form funkcjonujących w sąsiednich koloniach.

Obie Karoliny oraz Georgia, jako że założone najpóźniej, przyjęły dokładnie angielski mechanizm egzekwowania sprawiedliwości. Zresztą, we wszystkich zaoceanicznych posiadłościach dalece wzorowano się na instytucjach metropolii, a pojawiające się odrębności pomiędzy samymi koloniami tłumaczyć należy po prostu odmiennym okresem ich formowania. Sam bowiem system angielski ulegał przecież wielu modyfikacjom w tym ponadstuletnim etapie kształtowania się trzynastu amerykańskich ośrodków⁴¹.

Podsumowując, stwierdzić należy, iż forma rządów przyjmowana w koloniach stanowiła emanację ustroju macierzy. Stąd też wynika podobieństwo – pierwotnej przynajmniej – pozycji gubernatora oraz króla, kolonialnych legislatyw oraz Parlamentu, jak też analogicznej do angielskiej struktury wymiaru sprawiedliwości. Jak zauważył Małajny: „[...] dziwić się temu nie sposób, skoro rolę głównego podmiotu ustrojodawczego odgrywał dwór królewski, a koloniści oceniali brytyjski system polityczny, jako najlepszy z istniejących. Dlatego też zakres koncesji na rzecz zasady podziału władzy przedstawiał się po drugiej stronie Atlantyku podobnie jak w Zjednoczonym Królestwie. Mieliśmy tam do czynienia z funkcjonalnym i organizacyjnym wyodrębnieniem władzy prawodawczej, wykonawczej i sądowniczej z dwu-

⁴⁰ *Articles, Laws and Orders, Divine, Politic, and Martial for the Colony in Virginia*: „That there shall be courts kept once a month in the corporations of Charles City and Elisabeth City for the decyding of suits and controversies not exceeding the value of one hundred pounds of tobacco and for punishing of petty offences, that the commanders of the places and such others as the governor and council shall appoint by commission shall be the judges with reservation of appeal after sentence of the governor and councell and whosoever shall appeal yf he be there cast in suit shall pay duple damages, the commanders to be of the quorum and sentence to be given by the major parties” (L u t z, dz. cyt., s. 315).

⁴¹ Na temat współczesnego ustroju angielskiego wymiaru sądownictwa zob.: J. J u - s t y ń s k a, J. J u s t y ń s k i, *The Main Institutions of the English Legal System*, Toruń 1998, s. 55-87.

izbowością legislatywy, jak również z systemem hamulców. Składało się nań prawo weta gubernatora względem ustaw oraz zwoływania, odraczenia i rozwiązywania Ogólnego Zgromadzenia, któremu z kolei przysługiwały: uprawnienie wyznaczania wysokości gubernatorskiej gaży, rozległe kompetencje budżetowe i możliwość wdrożenia procedury impeachment. Z drugiej jednak strony w sprzeczności z tą zasadą pozostawało ustrojowe usytuowanie Rady – łączącej w sobie kompetencje prawodawcze, wykonawcze i sędownicze – status sądownictwa ‘zawieszonoego’ między egzekutywą a legislatywą, lecz grawitującego w kierunku tej pierwszej, a także uprawnienia natury sędowniczej. Rozdział władzy w aspekcie personalnym niemal w ogóle nie istniał⁴². Nie można wszakże zgodzić się z twierdzeniami, iż w Anglii zbalansowany system konstytucyjny skutkował wysokim stopniem publicznej harmonii oraz spokojną integracją sił politycznych, kiedy to podobne instytucje kolonialne działały w nieustannym chaosie i walce o kompetencje⁴³. Trudno zatem mówić o czystej zasadzie separacji władz, choć z pewnością niespotykaną wówczas nigdzie indziej odrębność władz wypracowano już w okresie kolonialnym⁴⁴. Towarzyszące temu zaś reguły suwerenności ludu oraz szeroki katalog praw jednostki względem państwa pozwoliły na ugruntowanie się wielu demokratycznych instytucji, które następnie stały się fundamentem ustrojowości niepodległych stanów.

BIBLIOGRAFIA

Literatura:

- A d r i a n Ch. R., *The American Political Process*, Michigan 1965.
B a i l y n B., *The Origins of American Politic*, Nowy Jork 1965.
C a r y J., *Statistical Method and the Brown Thesis on Colonial Democracy*, w:
P. Ch. H o f f e r, *American Patterns of Life, Selected Articles on the Provincial Period of American History*, Nowy Jork–Londyn 1965.
C h i t w o d O. P., *A History of Colonial America*, Nowy Jork 1948.

⁴² *Doktryna*, s. 86.

⁴³ Por. B. B a i l y n, *The Origins of American Politic*, Nowy Jork 1965, s. 63.

⁴⁴ E. R y s z k a, *The US Federal System of Government*, Wiedza o krajach angielskiego obszaru językowego, Warszawa 1979, s. 7.

- J u s t y ń s k a J., J u s t y ń s k i J., *The Main Institutions of the English Legal System*, Toruń 1998.
- M a ł a j n y R., *Doktryna podziału władzy „Ojców Konstytucji” USA*, Katowice 1985.
- N y e R. B., M o r p u r g o J. E., *A History of United States*, Harmondsworth, Middlessex 1970.
- R y s z k a E., *The US Federal System of Government*, Wiedza o krajach angielskiego obszaru językowego, Warszawa 1979.

Źródła:

- Act for Establishing the House of Assembly and the Laws to Be Made Therein. w: D. S. L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution. A documentary history*, Indianapolis 1998, s. 299-301.
- Act to Ascertain the Manner and Form of Electing Members to Represent the Province, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 350-358.
- Act to Ascertain the Manner and Form of Electing Members to Represents the Inhabitants of this Province in the Common House of Assembly, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 359-364.
- Acts and Orders of Rhode Island, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 178-203.
- Acts Relating to the Biennial and Other Assemblies and Regulating Elections and Members in North Carolina, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 345-349.
- An Act what Person shall Be Called to Every General Assembly and an Act Concerning the Calling of General Assemblies, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 305-307.
- Articles, Laws and Orders, Divine, Politic, and Martial for the Colony in Virginia, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 314-326.
- Charter of Liberties and Privileges, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 256-262.
- Constitution for the Council and Assembly in Virginia, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 336-338.
- Fundamental Orders of Connecticut, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 210-215.
- General Law and Liberties, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 5-30.
- Government of the Province of Pennsylvania in America, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 271-286.
- Laws and Liberties of Massachusetts, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 95-135.
- Organization of Government in Rhode Island, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 172-175.

Structure of Town Government, w: L u t z, *Colonial Origins of the American Constitution*, s. 217-220.

THE BEGINNINGS OF AMERICAN DEMOCRACY.
AN OUTLINE OF THE POLITICAL SYSTEM
OF THE THIRTEEN ENGLISH COLONIES
IN NORTH AMERICA IN 17TH AND 18TH CENTURIES

S u m m a r y

This article pertains to the matter of the division of powers in colonial era. The very important aspect is the impact of colonial sytem on further regulations of political statehood in US. It should be accentuated that this colonial pattern has been democratical in some measure and therefore this scheme has become the subject of this article. The Author focussed on the role of a gouvernor, a legislative power and judiciary system in the first ages of existing of the English colonies in North America. Political status of these institutions and both their rights and duties have been analysed in detail for each particular colony.

Słowa kluczowe: demokracja, kolonie angielskie, Ameryka Północna.

Key words: democracy, English colonies, North America.